

Vergaderjaar 1984–1985 Nr. 61a

15 836

Wijziging van artikel 240 van het Wetboek van Strafrecht en van enige andere bepalingen

VOORLOPIG VERSLAG VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR JUSTITIE¹

Vastgesteld 12 maart 1985

De vaste Commissie voor Justitie heeft het voorstel tot wijziging van artikel 240 van het Wetboek van Strafrecht en van enige andere bepalingen in voorbereidend onderzoek genomen. De leden van de commissie formuleerden de volgende opmerkingen en vragen.

ALGEMEEN

De leden van de **C.D.A.**-fractie hadden met gemengde gevoelens kennis genomen van het wetsvoorstel. Enerzijds waardeerden zij zeer dat de minister, zij het in een zeer laat stadium, bij nota van wijziging alsnog de kinderpornografie onder de werking van het strafrecht heeft teruggebracht. Anderzijds betreurden zij zeer dat geen overeenkomstige bepaling is opgenomen aangaande dwang en geweld in de pornografie, zoals door de Tweede-Kamerleden Van Dam en Evenhuis-van Essen bij amendement was voorgesteld.

Zij wilden zich in dit voorlopig verslag overigens beperken tot het stellen van enkele vragen betreffende de internationale consequenties van eventuele aanvaarding van het voorstel.

De leden van de fractie van de **V.V.D.** waren evenzeer geïnteresseerd in deze internationale aspecten. Zij betuigden intussen hun instemming met de inhoud van het voorstel. Tijdens de openbare beraadslaging zouden zij nader op de betekenis van het voorgestelde ingaan. In dit verslag wilden zij zich tot het stellen van enkele vragen beperken.

De leden van de **D'66**-fractie konden zich eveneens vinden in het wetsvoorstel. Zij vroegen de minister of hij al ingevolge zijn toezegging aan het Tweede-Kamerlid Groenman (Handelingen Tweede Kamer 1984–1985, blz. 920 e.v.) samen met de procureurs-generaal was nagegaan of de artikelen 416 en 417bis Sr (heling) mogelijk van toepassing zouden kunnen zijn op andere delicten dan diefstal. De handel in pornografie die verkregen is uit misdrijf (dwang, aanranding, verkrachting) zou dan volgens deze artikelen al strafbaar kunnen zijn. Kan de minister iets mededelen over dit onderzoek? Zijn er al resultaten?

¹ Samenstelling: Mw. Leyten-de Wijkerslooth de Weerdesteyn (CDA) (voorzitter), Wagemakers (CDA), Kuiper (CDA), Mw. J. H. B. van der Meer (PvdA), Van Veldhuizen (PvdA), Burkens (VVD), Heijne Makkreel (VVD), Glastra van Loon (D'66), Mw. van Leeuwen (PSP), Hoekstra (CPN), Abma (SGP), De Gaay Fortman (PPR), Schuurman (RPF) en Van der Jagt (GPV).

De leden van de **P.S.P.**-fractie citeerden de minister, waar hij tijdens de behandeling in de Tweede Kamer zei dat artikel 240 het recht beschermt van een ieder om op plaatsen waar zij of hij argeloos vertoeft, van een opdringerige presentatie van porno verschoond te blijven.

Is, als het accent in de bepaling ligt op de bescherming tegen ongewilde, onverhoedse confrontatie, bij overtreding van deze bepaling niet eerder de openbare orde in het geding dan de zedelijkheid?

Had de bepaling niet thuis gehoord in de categorie misdrijven tegen de openbare orde?

Is de minister niet ook van mening dat bij dit voorstel nog steeds sprake is van – zij het een beetje – zedenmeesterij?

Indien hij daar niet mee kan instemmen, welke argumenten voert hij dan aan om die stelling te ontcrachten?

Waarom worden van alle beelduitingen, waarmee een ieder in het openbaar onverhoeds kan worden geconfronteerd – zoals reclame die beledigend wordt geacht voor vrouwen – alleen de pornografische onder de werking van het strafrecht gebracht?

Waarom wordt voorts op het terrein van de pornografische uitingen de mogelijkheid tot een zekere normering aanwezig geacht en op het terrein van geweldsuitingen niet? De leden van de **V.V.D.**-fractie verbonden hieraan de vraag om welke reden artikel 240b-nieuw zich uitsluitend keert tegen *sexuele* gedragingen met kinderen. Waarom richt de bepaling zich niet eveneens tegen gedragingen waarbij kinderen aan geweld worden onderworpen?

Het lid van de **P.P.R.**-fractie stelde zijn oordeel over het voorliggend wetsvoorstel afhankelijk van het antwoord op een viertal vragen die hij in dit verslag wilde behandelen.

De *eerste* vraag achtte hij zeer fundamenteel. Zij er hier belangen in het geding – van de samenleving als zodanig of van mensen of groepen van mensen – die overheidsbescherming verdienen?

Het antwoord op de vraag naar de schadelijkheid van pornografie is doorslaggevend voor het antwoord op deze eerste vraag. De wetgever geeft enige beschermende bepalingen voor jeugdigen en gaat er – zo dit voorstel wet wordt – voorshands van uit dat ouderen in de eerste plaats zelf een oordeel vellen over vermeende schadelijkheid. De rol van de overheid is marginaal en beperkt zich tot de bescherming tegen onverhoedse confrontaties. Vooralsnog kan dit lid zich met dat standpunt verenigen. In de hierna volgende paragraaf **Schade** wil hij op dit standpunt en de randvoorwaarden daarvoor nog uitvoeriger terugkomen.

De *tweede* direct met de bovengestelde fundamentele vraag samenhangende kwestie is, of de overheid de bedoelde bescherming binnen de bestaande Nederlandse rechtsorde kan bieden. Pornografie moet, evenals bijvoorbeeld de produktie van pulpectuur, tot die industrie gerekend worden die kan worden aangemerkt als «the ugly face of capitalism». De Nederlandse rechtsorde is in de bestrijding van «rot»-produkten beperkt door de bestaande economische orde. Toch vroeg dit lid zich af of de overheid niet meer mogelijkheden – dan ze nu aanwendt – tot haar beschikking heeft om aan pornocommercie randvoorwaarden te stellen.

Zou naast het uitstellen van (confrontatieverbod) niet ook het adverteren voor pornografische produkten voorwerp van overheidszorg moeten zijn?

De *derde* vraag die zich voorts opdringt, luidt of het strafrecht wel een geëigend instrument kan worden geacht voor het verwezenlijken van bedoelde bescherming. Het lid hier aan het woord ziet de rol van het strafrecht beperkt tot het terugdringen van maatschappelijk ongewenst gedrag aan de marge. Ook vanuit dit gezichtspunt acht hij de hier voorgestelde maatregelen die zich richten tegen bepaalde wijzen van distribueren van pornografie, doelmatig. In dit kader zou eveneens gedacht kunnen worden aan een vestigingsbeleid.

Bestaat er een overheidsbeleid terzake? Zo bevestigend wordt geantwoord, wordt er spreiding of juist concentratie van pornowinkels voorgestaan?

In zijn *vierde* vraag sloot dit lid zich aan bij een hierboven eerder gestelde vraag van de leden van de P.S.P.-fractie.

Moet dat – in de *derde* vraag bedoelde – strafrechtelijke kader nu juist geplaatst worden in het hoofdstuk Misdrijven tegen de zeden? Hij achtte dat hoofdstuk zeker niet de meest geschikte plaats.

Overweegt de regering nog andere mogelijkheden voor de bestrijding van schadelijke pornografie?

Ziet zij in dit verband een mogelijkheid in de bepalingen ter bescherming tegen discriminatie?

Aanstotelijk voor de eerbaarheid

De leden van de fractie van de **V.V.D.** wilden gaarne worden ingelicht op grond van welke criteria de burger met artikel 240-nieuw in de hand moet weten danwel ernstige reden moet hebben te vermoeden dat een afbeelding of een voorwerp aanstotelijk is voor de eerbaarheid.

Kunnen afbeeldingen van geweldscenes, mutilaties of folteringen, zoals deze heden ten dage in seksboetieks worden verhandeld en bij wege van videobanden worden verhuurd of verkocht, op enigerlei wijze in de zin van artikel 240-nieuw aanstotelijk voor de eerbaarheid worden geacht?

De leden van de fractie van de **P.S.P.** constateerden dat de minister bij de behandeling van het voorstel in de Tweede Kamer niet expliciet is ingegaan op de uitlatingen van de jurist Van der Neut in het maandblad *Delict en Delinquent* (jaargang 12, afl. 5, 1982) en het *Nederlands Juristenblad* van 15 maart 1980, die door de P.S.P.-Tweede-Kamerfractie in haar bijdrage aan het debat waren aangehaald.

De leden hier aan het woord wilden nu alsnog het commentaar van de minister horen op de toen geciteerde passages en met name op de zinsnede: «Het begrip eerbaarheid is bij een meerderheid van de bevolking aan snelle wijzigingen onderhevig. Een gebrek aan overtuiging met betrekking tot de invulling van de aanstotelijkheid behoort ten gunste van de verdachte te strekken».

Volgens Van der Neut lijkt het onmogelijk dat toepassing van artikel 240a ooit tot een veroordeling leidt. Het hoofddoel van de nieuwe wetsbepaling, namelijk bescherming tegen onverhoedse confrontatie met materiaal waarvan men geen kennis wenst te nemen, zou derhalve niet gerealiseerd kunnen worden.

Schade

De leden van de fractie van de **P.S.P.** vroegen de minister of hij het argument van «vermeend risico van schade» niet uiterst mager acht ter rechtvaardiging van het selecteren en het brengen onder de werking van het strafrecht (artikel 240a) van één specifiek soort uitingen uit de vele uitingen die de jeugd beneden de zestien jaar bereiken. Andere uitingen, zoals bijvoorbeeld geweldfilms op de televisie blijven buiten het bereik van het strafrecht.

Zou er bij dergelijke uitingen dan geen sprake kunnen zijn van vermeend risico van schade?

Het lid van de **P.P.R.**-fractie merkte in zijn algemene opmerkingen reeds op de vraag naar de schadelijkheid van pornografie doorslaggevend te achten voor zijn eindoordeel over het voorliggend ontwerp.

De voorzitter van de commissie-Melai heeft uitgesproken het rapport van die commissie op dit punt beslist niet het laatste woord te achten.

Wat is het antwoord van de regering thans aan de hand van het meest recente onderzoek?

Dit lid doelde met deze vraag niet alleen op seksueel geweld maar ook op wat zou kunnen worden aangeduid met «sexuele gezondheid» tot uitdrukking komende in het achterwege blijven van seksueel geweld, ongewenste intimiteiten en dergelijke. Het is duidelijk dat een dergelijk begrip – evenals bij voorbeeld geestelijke gezondheid deel uitmakend van de volksgezondheid in het algemeen – niet los kan worden gezien van een zekere normatieve beoordeling. Schade aan vrouwen op het gebied van seksualiteit blijft bijvoorbeeld niet beperkt tot gewelddadige bejegening. Ook artikel 240a spreekt niet van vertoningen die schadelijk *zijn*, maar van een afbeelding of voorwerp waarvan de vertoning schadelijk is te *achten voor personen beneden de leeftijd van zestien jaar*.

Zoals bepaalde vertoningen schadelijk zijn te achten voor jeugdigen, zijn die er natuurlijk ook voor ouderen. Zoals het lid hier aan het woord reeds eerder opmerkte, gaat de wetgever er voorshands vanuit dat ouderen zelf een oordeel vellen over vermeende schadelijkheid en dat de rol van de overheid beperkt blijft tot bescherming tegen onverhoedse confrontaties. Of verder moet worden gegaan, vraagt een oordeel op basis van bestudering van onderzoeksresultaten. Vooral nog lijkt dit niet noodzakelijk maar het kan in de ogen van het lid hier aan het woord niet uitgesloten worden geacht dat de porno-industrie steeds hardere produkten zal gaan leveren gebruikmakend van steeds agressievere verkoopmethoden en dat daardoor verdergaand overheidsoptreden wenselijk zal worden geacht.

Welke is de mening van de regering hierover?

Cultureel belang

Bestaat, zo vroegen de leden van de **V.V.D.**-fractie, niet het risico dat door de wijze van formuleren van het voorgestelde artikel 240b sommige kunstuitingen van onomstreden artistiek niveau – de filmgeschiedenis bevat hiervan voorbeelden – niet meer kunnen worden aanschouwd?

Beelddragers

Het trok de aandacht van de leden van de **V.V.D.**-fractie dat de omschrijving in artikel 240b van het «verboden object» afwijkt van de omschrijving in de voorgestelde artikelen 240 en 240a.

In artikel 240b wordt uitdrukkelijk gesproken van «een afbeelding- of informatiedrager, bevattende een afbeelding van een seksuele gedraging». In de andere twee artikelen gaat het om «een afbeelding of voorwerp aanstotelijk voor de eerbaarheid» resp. een «afbeelding of een voorwerp, waarvan de vertoning schadelijk is te achten». Hieruit kan de conclusie worden getrokken dat bijvoorbeeld toezending anders dan op verzoek van een informatiedrager, bevattende een afbeelding welke aanstotelijk is voor de eerbaarheid, niet onder de delictomschrijvingen van de artikelen 240 en 240a valt.

Is deze conclusie juist?

Zo het antwoord op de vorige vraag bevestigend luidt, waarom is toezending anders dan op verzoek van bijvoorbeeld een film of een tijdschrift *wel* strafbaar, doch toezending van een videoband (niet bevattende kinderpornografie) *niet* strafbaar?

Internationale aspecten

De leden van de **C.D.A.**-fractie wilden weten op welke wijze de minister denkt dat Nederland zal kunnen blijven voldoen aan zijn algemene verplichtingen ingevolge het algemeen postverdrag van Wenen, dat verbiedt «Les objets obscènes et immoraux» te verzenden, als het tweede lid van het huidige artikel 240 uit de wet verdwijnt.

Welke consequenties heeft, zo vroegen de leden van de **V.V.D.**-fractie, dit verbod voor toezendingen welke niet verboden zijn op grond van artikel 240 nieuw?

Zij verwezen daarbij naar de gevallen genoemd tijdens het debat over het Justitiehoofdstuk van Rijksbegroting 1969 in de Eerste Kamer (Handelingen Eerste Kamer 1968–1969, blzz. 444 e.v. en 471 e.v.) en de schriftelijke vragen van het lid Cammelbeeck in datzelfde parlementaire jaar (Aanhangsel nr. 43).

Hoe ligt de toenmaals aan de orde gestelde problematiek inzake opening en vernietiging van pornografische zendingen heden ten dage?

De leden van de **C.D.A.**-fractie stelden ook enkele vragen over het verdrag van Genève van 1923, dat door Nederland zal worden opgezegd, als deze wetswijziging wordt aanvaard (artikel III van het voorstel).

Welke EG-landen zijn (nog) partij bij dit verdrag?

Zijn er moeilijkheden in het vrije verkeer te verwachten met één of meerdere van deze landen als Nederland bedoeld verdrag opzegt?

Is in EG-verband overleg gevoerd?

Welke middelen zullen de Nederlandse regering ter beschikking staan wanneer andere landen medewerking vragen teneinde te verhinderen dat pornografisch materiaal met gewelddadig karakter vanuit Nederland naar deze landen wordt verzonden?

In zijn contacten met de Verenigde Staten over de bestrijding van kinderpornografie was van de zijde van de minister herhaaldelijk te horen dat Nederlandse actie tegen dergelijk pornografisch materiaal pas mogelijk zou zijn na in werking treden van de nieuwe wettelijke bepalingen.

Kan de minister een uiteenzetting geven ter ondersteuning van deze redenering? Indien deze redenering juist is, betekent dat dan ook dat pas na één jaar of langer – de termijn nodig om beëindiging van de Nederlandse verplichtingen van het verdrag van Genève te effectueren – tegen de handel in pornografie kan worden opgetreden?

Plaatselijk belang

De leden van de **V.V.D.**-fractie vroegen tenslotte of de voorgestelde artikelen nog andere mogelijkheden tot aanvullende gemeentelijke verordeningen open houden dan de overlastregelingen zoals vermeld op blz. 20 van de memorie van toelichting.

De voorzitter van de commissie,
Leyten-de Wijkerslooth de Weerdesteyn

De griffier van de commissie,
Dijkstra-Liesveld